... mundus
... 2. f.

a sustantie .2. a moveo ves quod semper est in continuo motu et transmutatione seu variabilitate etc.
Unde mundanus a um .i. varius etc.

Exerceo es cui citum. | operari
ex et arceo .i. vado .ii. | experiri
| extra arcere.

exercito as fre.

exercitatus a um .i. ~~defatigatus~~
exercitus a um .i. proprie est deffatigatus

exercitatus dicitur qui est in artibus assuetus et instructus. p. t. in permultum

exercitus tus tui .i. collectio hominum in expeditione unde hoc exercitum tus. pratica exercito etc.

expeditio .ii. | extra pedica positio
... ad 7. | liberatio
expedio | explicatio
| exolutio
| convenientia seu quietentia. nobis
| profectus .2. iuxta illud expedit ut unus moriatur homo pro populo ne tota gens pereat
| utilitas

exitus .ii. | finis. unde ... exitus acta probat. careat successibus opto
... ad 3. | mors. unde b. bern. exitus est quo mundi gloria tendit etc.
| iuxta illud nec ab ortu. nec a solis occasu deserta ...
| egressus. iuxta illud proprie in psalmo in exitu israel de egypto etc.

exitus pro exercitus per sincopam

Epiſtola Bernhardi ſilueſtris ſuper guber-
natione rei familiaris.

Gracioſo ac felici militi Raymundo domino caſtri am-
broſij Bernhardus in ſenium deductus ſalutem. Doceri
petiſti a nobis de modo et cura rei familiaris vtilius gubernāde.
et qualiter paterfamilias debeat ſe habere. ad quod tibi breuiter reſpō-
dem9. Quia licet oīm rerū mundanarū ſtatus et exitus negotiorum ſub
fortuna laboret: non tn̄ propter hoc eſt viuēdi regula obmittenda.
¶ Audi ergo et attende. Quia ſi in domo tua ſumptus et reddit9 ſint
equales: caſus inopinatus de facili poterit deſtruere ſtatū tuum.
Signū hoīs negligentis: domus eſt ruinoſa.
¶ Quid eſt negligētia gubernantis domū. ignis in domo vali-
dus et acceſſus. Diſcute diligenter eorum diligentiā et propoſitū qui tua
miniſtrāt. Labenti et nondū lapſo facilius ſuccurrit. Minus ve-
recūdum eſt abſtinere quam cadere. Sepius reuidere que ſua ſunt et
quomodo ordinant: magna prudentia eſt. ¶ Cogita itaque de ci-
bo et potu animaliū tuorum. nam eſuriunt et non petunt. ¶ Nuptie
ſumptuoſe: maximū dampnum cum modico honore conferunt.
Sumptus pro militia: honorabilis eſt. Sumptus pro iuuādo ami-
cos rationabilis eſt. Sumptus pro iuuando prodigos perditus
eſt. Familiam tuam groſſo et non delicato cibo nutrias. Qui gu-
loſus effectus eſt vix aliter quam in morte mores mutabit. Guloſi-
tas vilis hominis et negligentis: putredo eſt. Guloſitas ſolliciti
et diligentis hominis ſolatium eſt. Diebus paſchalibus et alijs
feſtiuis temporibus habundanter. non tamen delicate familiam
paſce. ¶ Fac gulam litigare cum burſa. et caueas cuius aduocat9
exiſtas. aut inter gulam et burſam qualem ſententiam feras. Nam
gula probat affectuoſis teſtibus non iuratis. burſa euidenter pro-
bat archa et cellario et granario vacuatis. vel breui tempore vacu-
andis. Tunc male iudicas contra gulam quando auaricia bur-
ſam ligat. nunquam recte inter gulam et burſam auaritia iudicabit.
Quid eſt auaricia. ſui homicida.

Quid eſt auaricia· pauptatem timere ⁊ ſemp in paupertate viue
re. Recte viuit auarus in ſe nō perdens diuitias· ſed alijs reſeruā
do· melius eſt enim alijs reſeruare q̄ in ſe pdere·

¶ Si habundas blado non dilige cariſtiam. q: diligens cariſti
am cupit eſſe pauperum homicida. Vende bladum dum ſatis va
let. non quando per pauperem emi non poteſt· vicinis tuis mino
ri precio vende· etiaʒ inimicis· quia non ſemp gladio· ſed ſepe ſer
uitio vincitur inimicus. Superbia contra vicinū venenuʒ eſt, ex
ſpectans tontruum cum ſagitta.

¶ Habēs inimicum conuerſationem nō habeas cū ignotis· ſed
ſemper cogita inimici tui vias. debilitas inimici nō eſt locus pa
cis· ſed treuga ad tempus· Si te ſecuras inimicum tuuʒ non cogi
tare ea que tu cogitas periculo te exponis· Si habes inimicū que
re vnum oculum pro cuſtode.

¶ De feminis tuis ſuſpectis quid agant ignorantiā. non ſcienti
am queras· Poſt q̄ ſciueris crimē male vxoris a nullo medico cu
raberis. Dolorē de mala vxore tūc mitigabis quādo ideʒ audias
de vxoribus alioꝝ. Cor nobile ⁊ altū non inquirit de factis mulie
rum. Malā vxoreʒ poti⁹ riſu q̄ baculo caſtigabis· Femīa ſenex ⁊
meretrix ſi lex permitteret ſepelīēda viua eſſet. ¶ De veſtibus
teneas q̄ veſtis ſumptuoſa ꝓbatio eſt pauci ſenſus. veſtis nimis
apparēs vicini cito tediū parit· Stude bonitate placere. nō veſte
Mulieris petitio habētis veſtes ⁊ veſtes querētis nō indicat fir
mitatem. ¶ De amicis teneas q̄ magis eſt amicus ⁊ potius q̄
ſua tribuit q̄ qui ſeipm offert· Naʒ de verbis magna eſt copia ami
coꝝ. Amicuʒ nō reputes qui te pn̄tem laudauerit· Si ꝯſulis ami
co amico tuo non queras cōplacere ei ſed ratiōi. Dicas amico in
conſulēdo ſic mihi videt̄. nō preciſe ſic agendum eſt· quoniam de
malo exitu conſilij redargutio facilius ſequitur q̄ de bono laus·
Audiui q̄ viſitant te ioculatores. ⁊ ideo attende que inde ſequū
tur. Homo ioculatoribus intentus cito habebit vxoreʒ cui nomē
erit paupertas. ex qua generabitur filius cui nomen erit deriſio·
Placet tibi audire verba ioculatoris finge te non audire ⁊ aliud

cogitare. Ridens ⁊ gaudens de verbis ioculatoris iã ſibi pign⁹ dedit vt citius rideat. Joculatores im pperãtes mala digni ſunt ſuſpendio. Quid eſt ioculator malũ improperãs: ãim homicide ſecũ portãs. Joculatoris inſtrumẽta deo nõ placuerũt.

¶ Notandum eſt de famulis famulũ alti cordis repelle vt futurũ inimicũ famulum tuis moribus blãdientẽ repelle. famulo te vicino laudanti reſiſtas aliter te decepiſſe cogitat. famulũ de facili verecũdantem dilige vt filium.

¶ Si edificare domũ vis inducat neceſſitas ⁊ nõ voluptas. Cupiditas edificandi edificando non tollit. ſed augetur. Nimia et inordinata edificandi cupiditas parat ⁊ expectat edificiorum venditionem. Turris completa ⁊ archa euacuata faciunt ſed valde tarde hominem ſapientem.

¶ De venditione nota ſi vendere vis aliquid caue ne partem hereditatis vendas te potentiori. ſed potius minori precio te minori aut tuo pari. totum aũt vende plus offerenti. Melius eſt grauẽ pati famem q̃ patrimonij venditionem. ſed melius eſt vẽdere q̃ vſuris ſubijcere. Quid eſt vſura: venenum patrimonij. Quid eſt vſurarius. legalis latro predicans quod intendit. Nihil emas in conſorte potentioris. Paruum conſortem patienter ſuſtineas ne tibi ſociet forciorem.

¶ Queſiuiſti de vſu vini. Qui in diuerſitate ⁊ habũdãtia vinorũ ſobrius eſt ille terrenus deus eſt. Ebrietas nihil recte facit niſi cũ cadit in luto. Gentis vinũ fuge conſortiũ. quere ſomnũ potius q̃ colloquiũ. Qui ſe ebrium verbis excuſat ebrietatem ſuam aperte excuſat. Male ſedet in iuuene vinum cognoſcere. ¶ Fuge medicum ebrium. Ac ve tibi a medico volente in te experiri qualiter alios de ſimili morbo curabit. ¶ Canes valde paruos dimitte clericis ⁊ reginis. Canes cuſtodes vtiles ſunt. Canes ad venandum plus conſtant q̃ conferunt. Habes filium diſpenſatorem bonorum tuorum illum non conſtituas. ¶ Sed tu dices ſi aduerſetur fortuna q̃d prodeſt viuendi doctrina. Audi quid de hoc vidi ſtultos obmittẽtes diligentiã ⁊ tandẽ ſe excuſantes ſub fortuna.

tuna. ſed ſeruans doctrinam raro accuſabit fortunā. raro enī dili-
gentiā cum infortunio ſociabis. ſed rarius infortunū a pigricia
ſepabis. Expectat piger ſibi a deo ſubueniri qui in mūdo iſto vi-
gilare precepit. Tu ergo vigila ⁊ leuitatem expendendi cum gra-
uitate lucrandi compenſa.

¶ Appꝛopinquat ſenectus. conſulo q̄ deo potius q̄ tuo filio te cō-
mittas. Diſponis legata. conſulo q̄ primo ſeruitoribus ⁊ credito-
ribus tuis q̄ ſacerdotibus ſolui mādes. Diligētibus perſonā tuā
nō ꝯmittas aīā3 tuā. ſ3 ꝯmitte aīa3 tuā diligētib⁹ aīa3 ſuā. Debes
diſpōere de reb⁹ tuis an̄ morbū. q2 ſepe q̄s efficit infirmitatis ſer-
uus. ⁊ ſeruus teſtari nō poteſt. liber ergo teſteris anteq̄ſ ſeruus
efficiaris. ¶ Sufficiat tibi q̄d de te dcm̄ ē. De filijs audi. Mortuo
patre q̄runt diuiſionē filij. Si nobiles ac potentū filij ſunt meli-
oꝛ eſt eoꝝ ſepe per mundū diſperſio q̄ hereditatis diuiſio. Nam
ſepe eſt eoꝝ generis diſſolutio hmōi hereditatis diuiſio. Si labo-
ratoꝛes ſunt faciant quod velint. Si mercatoꝛes ſunt. tutioꝛ eſt
eis diuiſio q̄ communio. ne vnius infortuniu3 aliis imputetur
¶ Mater vidua foꝛſitan remaritari querit. ſtulte agit. ſ3 vt pecca-
ta ſua deploꝛet. vtinam ipſa ſenex accipiat iuuenem. qui nedum
ipſam. ſed que ſua ſunt abiciat ⁊ conſumat. quibus abiectis bibat
cum eo doloꝛis calicem. quem optauit. ad que3 eam perducat ſua
dannabilis ſenectus.

Explicit tractatus de gubernatione
rei familiaris feliciter.

Quatuoꝛ ſunt que per rectoꝛem familie obſer-
uari conueniunt.

Sub timoꝛe congruo familiam tenere.
Alimenta iuxta redditus exhibere.
Moꝛes quoſq; iuſtos docere.
In domo hilarem temperate ſe exibere.